

Att skriva – en förunderlig process

NCS konferens 3–4 december 2019 Clarion Hotel Stockholm

Elisabeth Frank
Linnéuniversitetet
elisabeth.frank@lnu.se

Teman för stunden tillsammans...

Tal- och skriftspråk

Kognitivt perspektiv på skrivprocessen

Att skriva – en hopflätad process

Undervisning

Tala – Skriva

Kommunikation

Medveten handling

Att läsa - en medveten handling?

Skriva – barns tankar

”Jag gillar att skriva. För jag brukar pyssla och måla mycket, för det älskar jag, och när jag skriver är det nästan som att pyssla, fast jag pysslar med bokstäverna istället.”

”Näe, skriva det hinner jag lära mig innan jag blir vuxen.”

Vilken situation kräver vad?

1.

Samtala med en kamrat
som också varit med

2.

Berätta för en kamrat
som inte varit med

Bild på elever i
grönskande natur som
är på en exkursion.

3.

Berätta i telefon

4.

Skriva om händelsen

Skillnad mellan tal- och skriftspråk

Talat språk – från munnen till örat AUDITIVT

Skrivet språk – från handen till ögat VISUELLT

Underartikulation - Överartikulation

Samartikulation/reduktioner - Segmenterade ord

Dialog - Stor okänd publik

Prosodisk information - Ingen prosodi

Enkel syntax - Komplex syntax

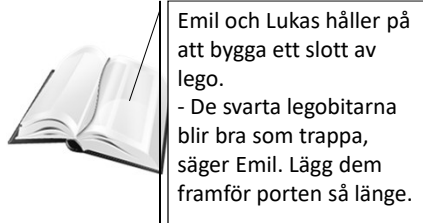
(Fritt efter Lundberg, 2010)

Talat språk

enkel syntax

Skrivet språk

komplex syntax

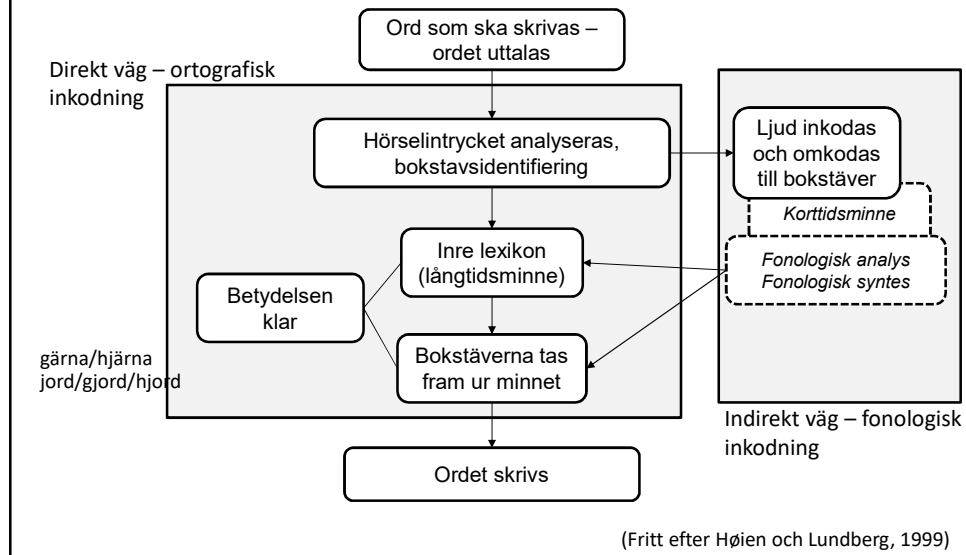
Talspråksbarn och skriftspråksbarn**Bildserie med tre tecknade bilder.**

De sparkar fotboll och han sparkar till den och den går genom där. Den krossar rutan och de tittar på det och han kommer ut och skriker åt dem för de har gjort sönder det så de springer iväg.

Tre pojkar spelar fotboll och en pojke sparkar till bollen så att den går genom fönstret. Bollen krossar rutan och pojkarna tittar på det och en man kommer ut och skriker åt dem eftersom de gjort sönder fönstret så de springer iväg.

(Bernstein, 1971)

Kognitivt perspektiv på skrivprocessen

Att skriva – en hopflätad process

Lust, glädje,
uthållig, envis

Skriva för hand och på
dator, stava

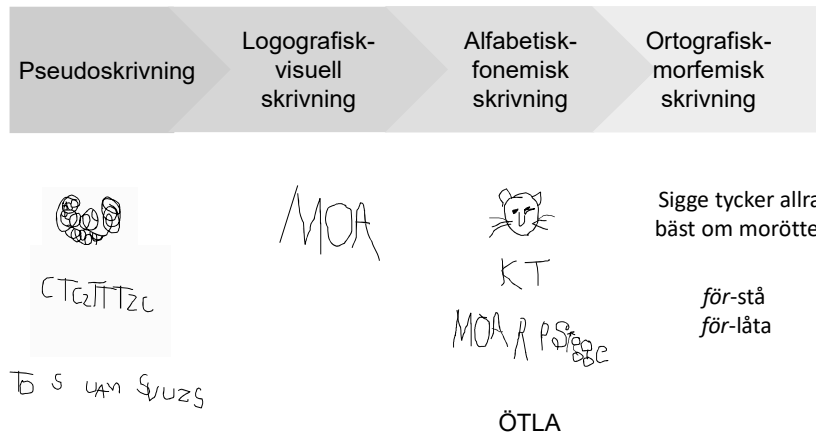
Skrivning = **MOTIVATION** x **IDÉSKAPANDE** x **INKODNING** x **TEXTBYGGANDE**

Tänka ut vad som ska
skrivas, nya idéer, revidering

Grunden är att ha "knäckt koden"
- inta mottagarens perspektiv
- orden väljs med omsorg
- orden i rätt ordning
- följa skriftspråkliga konventioner
- genremedvetenhet

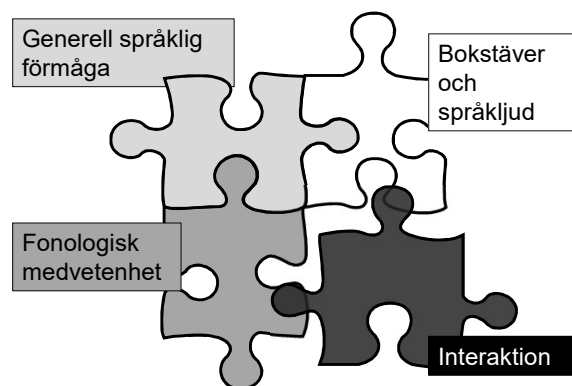
(Fritt efter Taube, 2013)

Inkodningsutveckling – från klotter till konventionellt skrivande

(Fritt efter Lundberg, 2010;
Herrlin, Frank & Ackesjö, 2019)

Framgångsrika kodknäckare

(Herrlin & Frank, 2014)

Fonologisk medvetenhet

Att leka med språket och erövra språkliga färdigheter på fonemnivå

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar förmåga att

- skilja mellan ords betydelse och dess ljudmässiga form
- identifiera fonem
- ljuda samman fonem till ett ord

(Herrlin & Frank, 2014)

Generell språklig förmåga

Att utveckla ett gott ordförråd, en begreppsvärld och goda samtalsfärdigheter

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar förmåga att

- ta aktiv del i samtal
- återge satser
- återge berättelser
- förstå och använda ord

(Herrlin & Frank, 2014)

Bokstäver och språkljud

Att bygga vidare på elevernas språkliga upptäckter och utmana eleverna i deras närmande till skriftspråket

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar förmåga att

- identifiera bokstäver
- sambandet mellan fonem och grafem
- skilja på bokstävernas namn och dess språkljud
- förstå hur ord kan bildas med hjälp av bokstäver (syntes och analys)
- skriva bokstäver, ord och meningar

(Herrlin & Frank, 2014)

Samskrivande – vad lär sig eleverna...

Talspråk - skriftspråk

Orienteringsbegrepp

Ordkunskap

Bokstav och språkljud

I svampskogen

*Vi gick till Storskogen, sa
Elin.*

*Det var lite läskigt, sa
Oskar.*

Vi skulle plocka svamp, sa Edin.

*Jag hittade en mask i min
svamp, sa Ahmed.*

Sedan åt vi matsäck, sa Linus.

Meningsbyggnad

Versaler och gemener

Skiljetecken

Stavning

Genremedvetenhet

(Fritt efter Herrlin, Frank & Ackesjö, 2019)

Principer för skrivundervisning

- Mottagare
- Skriva ofta
- Skapa stödjande och tillåtande klimat
- Förberedande strategier (tankekartor etc.)
- Göra till sitt eget, inte bara återge kunskap
- Revidera textutkast
- Se stavning och grammatik i sitt rätta perspektiv
- Ge explicit undervisning

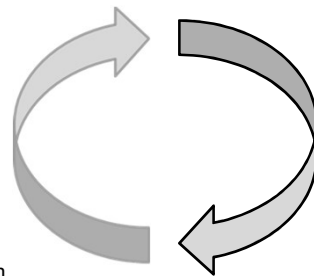
Skriva tillsammans och enskilt

4. Skriva en egen text

1. Förförståelse,
gemensamt bygga kunskap

3. Skriva en gemensam
text

2. Undersöka modelltexter,
modellera

(Fritt efter Gibbons, 2018)

För att skriva måste man kunna många saker som att...

- Uttala ordet och lyssna (analysera)
- Urskilja ljuden som ingår (diskriminera)
- Komma ihåg ljudens ordningsföljd (sekvens)
- Koppla rätt bokstav till rätt språkljud
- Komma ihåg bokstävernas ordningsföljd
- Kunna forma bokstäverna eller hitta rätt tangent
- Inta mottagarens perspektiv
- Välja orden med omsorg
- Skriva orden i rätt ordning
- Följa skriftspråkliga konventioner
- Veta i vilket sammanhang texten ska ingå (genre)

Referenser

Gibbons, P. (2018). *Stärk språket, stärk lärandet: språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråkselever i klassrummet*. Lund: Studentlitteratur.

Herrlin, K. & Frank, E. (2014). *Förskoleklassens metodik: språkande, skrivande och läsande*. Stockholm: Natur & kultur.

Herrlin, K., Frank, E. & Ackesjö, H. (2019). *Förskoleklassens didaktik: möjligheter och utmaningar*. Stockholm: Natur & kultur.

Høien, T. & Lundberg, I. (1999). *Dyslexi: från teori till praktik*. Stockholm: Natur och kultur.

Lundberg, I. (2010). *God skrivutveckling: kartläggning och övningar*. Stockholm: Natur och kultur.

Tabue, K. (2013). *Barns tidiga skrivande*. Stockholm: Norstedts.